

Crearea statului geto-dac, în primele decenii ale secolului I î.e.n., de către „*cel dinții și cel mai mare dintre regii din Tracia*”, adaugă unității etnice și culturale, cu secularele-i tradiții autohtone carpato-dunărene, un ultim atribut, încununând-o prin unitatea politică. Acest eveniment încheia o îndelungată etapă din evoluția comunităților umane, marcând în același timp începuturile unei noi epoci de deplină eflorescență a culturii la Tène, perioada clasică a civilizației geto-dacice.

În ultimele veacuri ale celui de-al II-lea mileniu î.e.n. se încheie *ethnos*-ul tracic, conturându-i-se o pregnantă individualitate odată cu iradierea și manifestarea hallstattiană pe un vast spațiu. Mileniul următor se încheie cu o „revoluție”, o transformare radicală care, dominată de „geniul lui Burebista”, ridică comunitățile daco-getice pe o treaptă superioară. Desigur, meritul pe care îl are „*rivalul de la Dunăre al lui Caesar*” la realizarea acestui edificiu este incontestabil; pe de altă parte, este tot atât de adevărat că evenimentele petrecute în primele decenii ale secolului I î.e.n. constituie saltul calitativ încheind o perioadă îndelungată de acumulări ale căror rădăcini pătrund departe în adâncurile vremurilor ultimului mileniu î.e.n. În acest sens, este demn de subliniat că în prima jumătate a mileniului I î.e.n., în ciuda unei multiple compartimentări tribale (fiecare trib stăpînind un anumit teritoriu, mai întins sau mai limitat, cu o deplină autonomie politică și în ciuda chiar a unor aspecte regionale sub care ne apare cultura hallstattiană), s-a păstrat o deplină unitate etno-culturală. Evoluind, însă, de la organizarea teritorială diferită, de la un trib la altul, s-a ajuns la constituirea unor puternice uniuni tribale, care într-un anumit context istoric au putut ține piept raidurilor scitice sau armatei macedonene. Dacă pentru zonele de sud ale spațiului carpato-dunărean cercetările mai numeroase la care se adaugă, după cum se știe, și unele informații scrise, au putut permite cunoașterea în mai bună măsură a procesului istoric desfășurat în sec. VI—I î.e.n., nu același lucru se poate spune despre Moldova unde pînă acum cîteva decenii datele arheologice erau foarte lacunare. Așa se și explică de ce în ultima vreme s-a acordat o atenție deosebită cercetărilor din zonele estice ale României (pe un plan multilateral afectînd atât cetățile cît și așezările deschise și într-o oarecare măsură necropolele corespunzătoare), ale căror rezultate nu pot fi trecute cu vederea¹.

* La elaborarea acestui articol, am avut în vedere problemele noi care reies din studiarea foarte amănunțită, prin săpături și cercetări de teren, a obiectivelor fortificate din Moldova și care ne-au sugerat unele noi ipoteze de lucru. Firește, nu se puteau enumera aici toate cetățile cu elementele lor defensive și nici toate așezările deschise, cunoscute și cercetate în prezent; aceasta ar fi necesitat un studiu de amploare care ar fi depășit cu mult cadrul prezentării de față, scopul ei fiind acela de a releva succint contribuția adusă de rezultatele acestor descoperiri, la cunoașterea istoriei străvechi și vechi a României. Tot aici trebuie să mai facem unele precizări: astfel, la notele sumare care însoțesc prezentarea de mai sus, nu s-au indicat toate lucrările de bază elaborate de V. Pârvan, C. Daicoviciu, R. Vulpe, I. I. Rusu, D. Berciu, E. Condurachi, I. Nestor, Gr. Tocilescu ș.a. (cu privire la statul geto-dacilor, organizarea social-politică, referitoare la sciți, bastarni etc.), nu pentru că ele nu mai au aceeași valoare, dimpotrivă constituie fundamentul pe care se axează cercetarea și interpretarea fenomenelor istorice ale vremii respective, dar s-ar fi încărcat peste măsură aparatul critic. S-a făcut această precizare, pentru a nu părea paradoxal faptul că referindu-ne la Moldova s-au indicat unele rapoarte de săpături, lucrări mai mici sau note, care firește nu abordează problemele fundamentale ale istoriei vechi a României. Avînd în vedere că ele conțineau informații, obser-

Preocupîndu-ne în primul rînd de dispersiunea teritorială a obiectivelor fortificate și a așezărilor deschise s-a constatat în primul rînd o concentrare a cetăților (centre „poli-tico-administrative”, reședințe tribale, locuite de șefi și aristocrația tribală, mai ales, dar și de majoritatea comunităților tribale), cu un sistem defensiv complex în zonele „fortificate” natural ale Moldovei, ca de exemplu, Podișul Birladului și Podișul Sucevei, unde ele se grupează cîte 2—4 (la distanțe nu prea mari unele de altele) și în jurul cărora gravitează dispersate aproape uniform cele peste 250 de așezări deschise². Astfel, menționăm complexul fortificat constituit

vații și date care constituiau argumente pentru formularea unora din ipotezele noastre, am selectat pe acelea strict necesare. Referindu-ne la descoperirile scitice sau grecești din Moldova, pentru a sublinia dezvoltarea unitară a zonei estice a României, în ciuda raidurilor scitice, a impactului cu bastarnii, și pentru a reliefa corelațiile de schimb cu grecii, care nu s-au limitat numai la anumite zone ale Moldovei, s-au relevat unele din cele mai reprezentative descoperiri din nordul, centrul și sudul acestei provincii (nu s-a făcut aici un catalog, iar dacă au fost omise unele descoperiri, nu înseamnă că la formularea ipotezelor noastre ele nu și-au găsit locul cuvenit), scoțîndu-se în evidență unitatea și dezvoltarea armonioasă a civilizației traco-getilor.

¹ În acest sens, menționăm că pînă în anii '60 în zonele centrale și de nord ale Moldovei nu se făcuseră cercetări și săpături de amploare (ne referim la mil. I î.e.n.; unele date sînt consemnate cu prilejul rezultatelor din stațiuni aparținînd altor epoci dar care conțineau pe locul respectiv și resturi din perioada de care ne ocupăm). În ceea ce privește sudul Moldovei, cercetările de amploare de la Poiana (vezi: R. și E. Vulpe în „Dacia”, III—IV, 1927—1932, p. 253—351; idem în „SCIV”, I, 1, 1950, p. 47—52; „SCIV”, II, I, 1951, p. 177—214; „SCIV”, III, 1952, p. 191—210; R. Vulpe, *Proboridava, Considerațiuni arheologice și istorice asupra cetății de la Poiana, în Moldova de jos*, Buc. 1931; idem în „Dacia” NS, I, 1957, p. 143—164) și de la Barboși (V. Pârvan, *Castrul roman Poiana și drumul roman prin Moldova de jos*, Buc., 1914, p. 93—130; Gh. Ștefan, în „Dacia”, V—VI, 1935—1936, p. 341—349; R. Vulpe, în „Studii clasice” II, 1960, N. Gostar, *Cetăți dacice în Moldova*, idem în „Materiale”, VIII, p. 505—511; »Dicționarul de Istorie veche a României“ — ne referim la datele cu privire la obiectivul ca atare și nu la diferitele studii care au avut ca scop elucidarea unor probleme puse în discuție ca urmare a importanțelor descoperiri de aici —), au dat posibilitatea cunoașterii și implicit a integrării acestei zone în însăși esența fenomenelor istorice desfășurate la sfîrșitul mil. I î.e.n. în întreg spațiul carpato-dunărean. Odată cu efectuarea săpăturilor de mare amploare de la **Stîncești-Botoșani** (Adrian Florescu și Simion Rață, în „Studii și Materiale”, Suceava, 1969, p. 9—18; Adrian Florescu, în „Studii și Cercetări Istoric”, II, 1971, Iași, p. 103—118; idem, în „Actes du VII-ème Congrès”, Prague, 1966, p. 855—860; idem, *Cetăți traco-getice din Moldova din perioada anterioară epocii Burebista-Decebal* — mss), de la **Cotnari** (Adrian Florescu, în „Studii și Cercetări Istoric”, II, p. 103—118; idem în *Cetăți...*), de la **Brad și Răcățiu**, efectuate de V. Ursachi și V. Căpitănu (vezi în „Carpica”, I, 1968, p. 171—184; „Carpica”, II, 1969, p. 113—130; „Crisia”, I, 1971, p. 97—114; „Traco-Dacia”, 1970, p. 271—277; „Mem. Antq”, I, 1969, p. 105—120), **Bitea Doamnei și Cozia** (A. Nitu, M. Zamosteanu..., în „Materiale”, VI, 1959, p. 370—378; idem, în „Materiale...”, VII, p. 337—345; N. Gostar, *Cetăți dacice din Moldova*, 1969); »Dicționarul de Istorie veche a României“, 1977, reluarea în ultimii ani a săpăturilor de la **Piatra Șoimului** (primele rezultate au fost publicate de R. Vulpe, în „Dacia”, VII—VIII, 1941, p. 40—78). **Fîtionești și Cîndești** (Marilena Florescu, în „Dicționarul de Istorie veche a României”, 1977), a unor sonde ca acelea de la **Moșna** (Adrian Florescu și Gh. Melinte, „SCIV”, 19, 1968, p. 128—135) și **Arsura sau Brăhășești** (S. Teodor „Materiale...”, X, 1971, p. 234—240; M. Brudiu și V. Păltinea, în „Arh. Mold”, VII, 1972, p. 223—239), cărora li se adaugă săpături și sonde în așezări deschise, au scos la lumină un bogat și variat material care permite discutarea unor probleme mult mai complexe ca aceea referitoare la Ansamblul de cunoștințe „tehnice” necesare construirii sistemului defensiv, la modul de viață și relațiile cu centrele grecești etc.

² Aceste observații au fost făcute pe baza cercetărilor de teren efectuate de noi în cursul anilor 1960—1970 (înscrise în *Cetăți traco-getice din Moldova*, mss).



Fig. 1. Stîncești—Botoșani. Cetatea II. Secțiunea longitudinală și complexele de locuire degajate (locuințe de suprafață).



Fig. 2. Stîncești—Botoșani. Cetatea II. Secțiunea longitudinală.

din două cetăți acroșate una lângă alta de la **Stîncești—Botoșani**, cetățile de la **Meresti** (jud. Suceava), **Cotnari—Cătălina** și **Scobinți** (jud. Iași), **Șuletea** și **Bunești** (jud. Vaslui), etc. De asemenea, este demn de relevat că marea variabilitate a incintelor acestor cetăți, precum și alcătuirea foarte complexă a sistemului defensiv oferă indicii referitoare la teritoriul pe care-l va fi stăpînit fiecare grup și la „efectivul uman”, diferit de la o comunitate tribală la alta.

Cercetările efectuate în cîteva din aceste cetăți, îndeosebi acelea de la **Cotnari** sau **Stîncești**, au scos la iveală unele date și observații care merită toată atenția. Astfel, din punct de vedere tipologic cetățile întruhidează specificul hallstattian

unitar în tot spațiul carpato-dunărean în domeniul construcțiilor monumentale, ce se caracterizează prin incinte de formă poligonală neregulată, cu suprafața variind între 1,5 ha (**Crivești**) și 30 ha (**Arsura**), delimitate de jur-împrejur cu val prevăzut, uneori, la exterior cu șanț adiacent. Studiarea sistemului a relevat faptul că acesta are o formă paraboloidă și atinge uneori actualmente înălțimea de 6 m, iar baza de 3—25 m. Structura interioară constă din pămînturi de diferite categorii (dar uneori valul are elemente mai complexe, ca la Cotnari unde se remarcă de exemplu, pe lângă pămînt, și o armătură de zid destul de complicată). Aceeași observație s-a putut face într-o oarecare măsură și cu prilejul cercetărilor de la **Arsura**. În afară de aceasta, în umplutura valului se constată urme mai mult sau mai puțin evidente ale unui dens schelet lemnos. Dealtfel, valul reprezintă vestigiile unui *murus sui-generis*, realizat la vremea respectivă dintr-o ingenioasă îmbinare de lemn și pămînt cu adaos une-



Fig. 3. Stîncești—Botoșani. Cetatea II. Secțiune prin val.

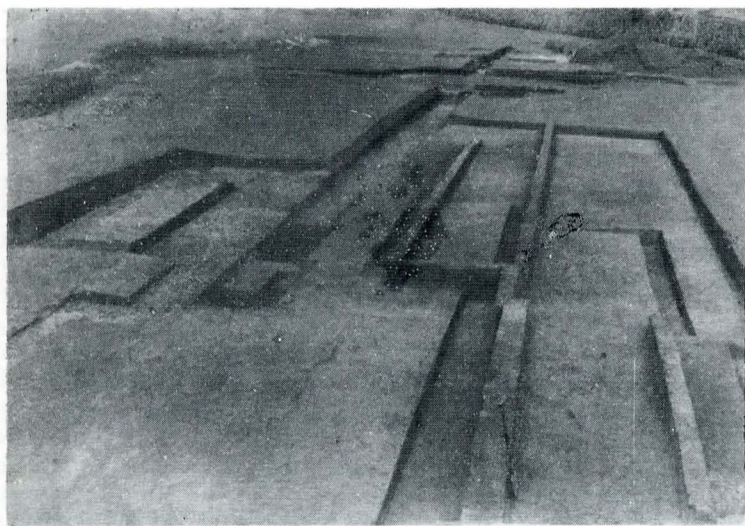


Fig. 4. Stîncești—Botoșani. Cetatea I. Aspect de săpături din zona situată în apropierea valului.



Fig. 5. Cotnari—Cătălina. Aspecte din structura valului de pe latura de nord-est.

ori din piatră, proporția dintre cele două elemente fiind oarecum constantă (lemn, 25—30%; pământ 70—75%), în sensul unor principii tehnice riguros respectate. Profilul inițial al acestui *murus* original constă din două elemente componente: partea inferioară (un pedestal), trapezoidală, înaltă de 2—8 m, cu latura anterioară în două segmente, avînd înclinarea respectivă de 45° și 60°; partea superioară (palisada), înaltă de minimum 3 m. Studiarea acestui complex sistem defensiv a scos în evidență faptul că el își are în Moldova, ca în întreg spațiul carpato-dunărean, o veche tradiție fiind legat de constituirea în forme noi a comunităților tribale traco-getice (fig. 3, 5—7). De asemenea, analiza diferitelor elemente ale aceluiași sistem defensiv a relevat pentru prima oară în mod convingător că existau deja cunoștințe tehnice la comunitățile tracice înainte de contactul cu civilizația greacă³.

³ Studiindu-se elementele de fortificație ale tuturor cetăților de tip hallstattian (începînd cu HaA) din țara noastră, unde s-au făcut săpături și sondaje, precum și ale obiectivelor din epoca bronzului din zonele vestice ale României, mai ales (a căror contribuție la individualizarea culturilor hallstattului timpuriu este indiscutabilă), s-a putut observa că, odată cu constituirea la începutul hallstattului în formele sale depline și ireversibile pe tot acest teritoriu a etnos-ului tracice, se definitivează

Centre politico-administrative, reședințe tribale, aceste cetăți ofereau în același timp refugiu și siguranță în caz de primejdie pentru populația aflată în așezările deschise din jur. Marea variabilitate a incintelor acestor cetăți constituie expresia potențialului uman diferit de la un obiectiv la altul. Ni se par astfel sugestive datele pe care le oferă un calcul estimativ, reieșit din raportul dintre suprafața fiecărei cetăți și efectivul uman pe care l-ar putea adăposti (oameni care au contribuit firește prin munca lor la alcătuirea sistemului defensiv). Astfel, complexul constituit din cele două cetăți de la **Stîncești**, cu suprafața totală de 45 ha (22+23 ha), putea asigura adăpost pentru 25—30 mii indivizi; **Cotnari** cu suprafața incintei de 4,5 ha: circa 3 000—3 500 indivizi; **Brăhășești** de 2,5 ha: 1 500—2 000; **Arsura** de 30 ha: circa 20 000; **Crivești** cu incinta de 1,5 ha: 1 000 indivizi⁴.

Cercetarea complexelor de locuire din incinta acestor cetăți a subliniat faptul-că modul de viață este identic aceluia semnalat în așezările deschise. În acest sens amintim că în cetatea I, de la **Stîncești—Botoșani** în sec. V î.e.n., este speci-

fică locuirea în semibordeie, cu gropi ovoidale și mai puțin în locuințe de suprafață cu schelet din pari și nuiele, lipite cu lut. Acest tip de locuință va fi semnalat mai ales în cetatea II de la **Stîncești**, la **Cotnari** și la **Brăhășești**, precum și în așezările deschise de la **Bărboasa** și **Găiceana** (jud. Bacău) sau **Curteni** (jud. Vaslui), în perioada corespunzătoare sec. IV î.e.n. De asemenea, în sensul identității modului de viață dintre cele două categorii de obiective pledează similitudinea tipologică a inventarului de unelte, de obiecte de podoabă și ceramică așa cum a fost subliniat mai ales prin cercetările de la **Stîncești**⁵. (fig. 1, 2, 4, 9).

În aceeași ordine de idei este necesar să menționăm aici că efectuarea unor săpături mai ample în unele așezări des-

și tipul de obiectiv fortificat — cetatea de tip hallstattian —, așa cum am descris-o mai sus. Am insistat asupra acestui fapt pentru că a existat tentația ca unele elemente de fortificație mai complexe să fie considerate drept adaptare a zidului grecesc din perioada arhaică sau a aceluia celtic, opinii cu care nu am fost de acord, demonstrînd preluarea unor vechi tradiții și apariția lor la începutul hallstattului (Adrian Florescu, *Cetăți...*)

⁴ Adrian Florescu, *Cetăți...*

⁵ Fără a minimaliza cercetările făcute în alte obiective similare, trebuie să subliniem că acelea de la **Curteni** se deosebesc nu numai prin bogăția de material ci și prin datele numeroase care permit cunoașterea unor elemente esențiale ale așezărilor deschise (stratigrafie, cronologie, tipuri de locuințe, ateliere, unelte, ceramică locală și de import etc.) (pentru referiri mai ales la ceramică, vezi C. Ionomu, în „Dacia“, NS, XXIII, 1979, p. 68—90).

chise din centrul Moldovei permit și alte precizări în legătură cu modul de viață al geto-dacilor. Astfel, obiectivele de la **Bârboasa și Găiceana**, jud. Bacău, sau de la **Curteni și Corni—Huși**, jud. Vaslui, indică o anumită densitate a complexelor de locuire în cadrul fiecărei așezări. Mai mult chiar, lângă **Curteni**, pe o zonă cu o lungime de maximum 5 km, au fost semnalate trei așezări, fiecare din ele caracterizându-se prin 3—6 nivele de locuire. De aici rezultă o densitate a populației geto-dacice, cel puțin în anumite zone ale Moldovei (aceasta nu înseamnă că în alte zone mai puțin cercetate nu va fi existat o situație similară). Pe de altă parte, complexitatea stratigrafică indică în primul rînd o stabilitate de viață și persistență pe același loc pentru o perioadă relativ îndelungată dacă avem în vedere datarea unora din aceste așezări, ca de exemplu **Curteni**, în sec. VI—IV î.e.n. Aceeași observație este valabilă și pentru unele obiective fortificate ca de exemplu cetățile de la **Stîncești** a căror durată cuprinde perioada sec. VI—sfîrșitul sec. IV î.e.n., conform atît observațiilor stratigrafice cît și analizei materialului descoperit în incinta celor două cetăți și care este asociat cu ceramică de import, grecească⁶.

De un deosebit interes sînt și unele precizări în ceea ce privește îndeletnicirile, așa cum reies din observațiile efectuate la **Curteni** unde, pe lângă uneltele din fier, s-au găsit și fragmente de creuzet, ceea ce indică prezența unui atelier și deci a unor meșteșugari, care se ocupau cu prelucrarea acestui metal (atelierul a fost identificat în nivelul de locuire datat în sec. IV î.e.n.). O observație similară s-a făcut și cu prilejul cercetărilor efectuate în incinta cetății I de la **Stîncești** unde s-au semnalat fragmente de zgură de fier în nivelul corespunzător sec. V—IV î.e.n.

În aceeași ordine de idei mai trebuie să subliniem aici că s-au putut face și alte precizări în legătură cu îndeletnicirile populației geto-dacice; astfel, locuitorii așezării de la **Curteni** aveau o oarecare preferință pentru creșterea vitelor, situație similară și în cazul celor ce locuiau în cetățile de la **Stîncești**. Firește, aici rolul determinant îl va fi avut și mediul geografic — zonă de podiș (la **Curteni**, Podișul central moldovenesc), iar la **Stîncești**, (podișul Sucevei). În schimb, locuitorii din cetatea de la **Cotnari**, de exemplu, care este si-

Dar, fără a minimaliza aportul cercetărilor din obiectivele de tipul așezărilor deschise sau necropole, trebuie să subliniem în mod deosebit că studierea, în primul rînd, a sistemului de fortificație a cetăților și mai ales a acelor elemente mai complexe ca la **Cotnari** sau **Stîncești**, precum și studierea caracteristicilor microzonelor geografice unde ele se concentrează și a dispersiunii lor teritoriale permit să întrezărim noi forme de organizare tribală care au prins contur deja de la sfîrșitul sec. VI î.e.n. Astfel, concentrarea la distanțe, care variază de la un grup la altul, a cetăților de la **Cotnari—Cătălin, Dealul lui Vodă și Scobinți**, a celor de la **Stîncești, Merești și Dersea** sau **Moșna, Arsura, Suletea, Bunești** (chiar dacă nu toate aceste obiective au luat ființă în același timp), în jurul cărora gravitează un număr mai mare sau mai mic de așezări deschise, trebuie s-o punem în legătură cu existența unor mici uniuni tribale, cu un teritoriu mai mult sau mai puțin delimitat și foarte variabil ca suprafață, care se vor fi încheat în toată această perioadă corespunzătoare sfîrșitului sec. VI—sec. V î.e.n. Desigur, nu trebuie să înțelegem prin această concentrare a grupelor de cetăți și a așezărilor din jurul lor că s-a trecut la forme de organizare „politico-administrative”, cu un unic șef și centru tribal, dar o anumită treaptă de dezvoltare economică, precum și necesitatea efectuării unor construcții „monumentale” de tipul cetăților amintite, cu incinte uneori foarte mari și cu un sistem defensiv complex — care implica un volum enorm de muncă și efectiv uman —, impuneau de la sine o oarecare organizare și o legătură cît mai strînsă între diferitele comunități tribale, în ciuda unor tendințe divergente ale conducătorilor sau ale „aristocrației tribale” din cadrul fiecărei cetăți. Acest fenomen, sesizat pe baza unor numeroase cercetări de teren și îndeosebi a observațiilor prilejuite de săpăturile efectuate în cetăți ca acelea de la **Cotnari** sau **Stîncești**, reprezintă o etapă firească în evoluția social-economică a triburilor daco-getice.

În contextul istoric al sfîrșitului sec. V și al sec. IV î.e.n., marcat îndeosebi prin raidurile scitice care au afectat întreg spațiul carpato-dunărean, aceste mici sau mai mari uniuni tribale din Moldova nu au rămas în afara evenimentelor. În acest sens trebuie astăzi să vedem într-o lumină

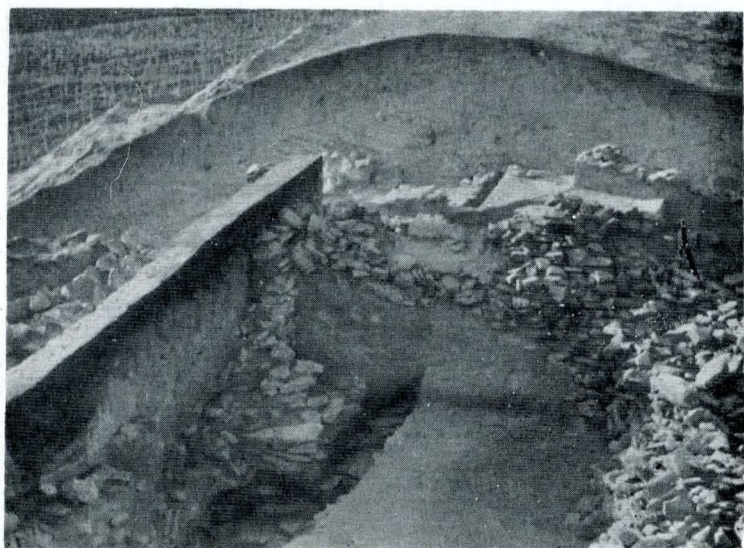


Fig. 6. Cotnari—Cătălina. Aspecte din structura valului.



tuată în zona de contact a Podișului Sucevei cu Depresiunea Jijiei, aveau o mai mare preocupare pentru agricultură așa cum ne-o dovedește prezența, în procentaj sporit (față de obiectivele citate mai sus), a secerilor din fier și a vaselor de provizie conținînd boabe de grâu carbonizat, descoperite în interiorul locuințelor și al unor gropi de provizie.

⁶ Vezi mai sus, nota 5; datele cu privire la așezările de la **Găiceana și Bârboasa** provin de la Marilena Florescu care a efectuat săpături împreună cu V. Căpitani; pentru **Corni**, informațiile le avem de la S. Teodor, cărora le mulțumim și pe această cale.

nouă replierea unor triburi scitice spre sud și vest (fapt de altfel bine cunoscut), cît și pătrunderea lor spre Transilvania sau replierea spre regiunile situate în vecinătatea de nord a Moldovei numai prin anumite zone. Acest fapt s-a datorat fără îndoială rezistenței îndîrjite a acestor grupuri de comunități tribale care existau aici. Micul tezaur constituit din piese de aur, bronz și fier (piese deosebite de harnașament) pe care le avea un „șef” sau membru al aristocrației tribale scitice, descoperit în cetatea II de la **Stîncești**, este doar unul din exemplele care subliniază că, în aceste dese și dîrze încheștări, conducători ai comunităților tribale geto-dace își încununau

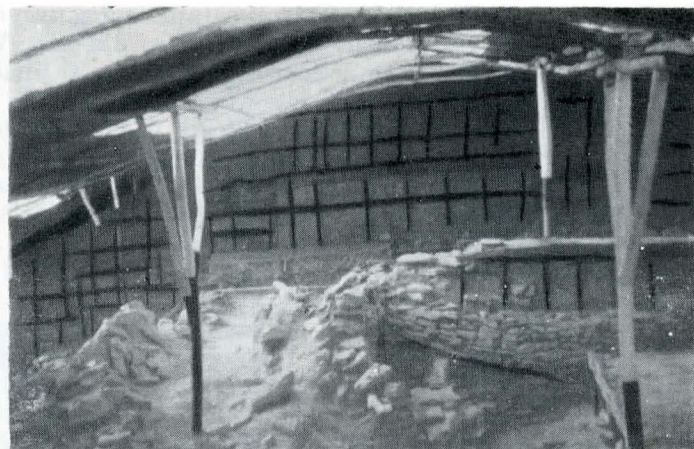
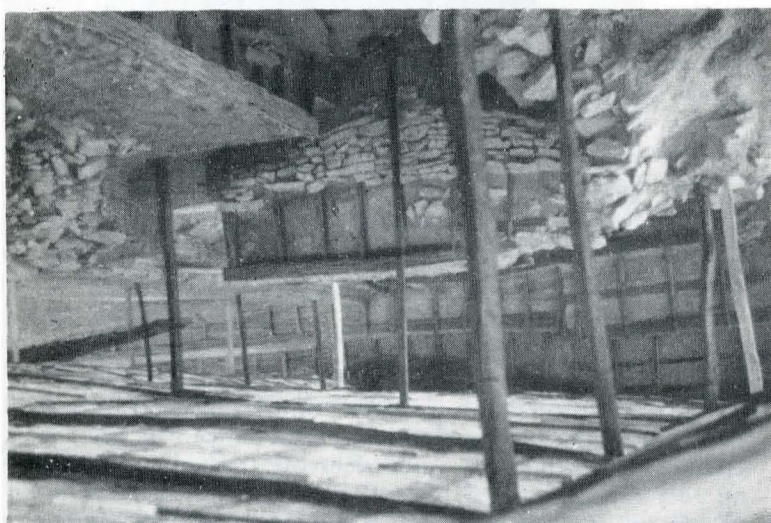


Fig. 7. Cotnari—Cătălina. Zona de nord-est a cetății; aspecte ale lucrărilor preliminare de conservare a suprafeței de 2000 mp desvelite în timpul săpăturilor.



victoria cu trofee ce aparțineau rivalilor⁷. Dar aceasta nu înseamnă că raidurile repetate nu au avut și alte consecințe. Astfel, în viltoria acestor convulsii, unele cetăți ca acelea de la **Stîncești**, **Cotnari**, **Merești** sau **Brăhășești** au fost abandonate⁸. Este interesant să menționăm în mod deosebit, că de exemplu, ascunderea micului tezaur, la care ne-am referit, sub podina unei locuințe din cetatea II de la **Stîncești**, dovedește dorința revenirii în vechea lor vatră a celor ce locuiau aici chiar dacă în viltoria evenimentelor au trebuit să părăsească cetatea. Acelorași evenimente li se datorează și îngroparea într-un loc mai ferit, la o oarecare depărtare de așezarea propriu-zisă, a tezaurului de la **Cucuteni** — **Băiceni**, care va fi aparținut fără îndoială unui conducător local deși el fusese lucrat în atelierele situate în zona nord-pontică (analiza aurului din care sînt lucrate piesele respective subliniază faptul că el provenea din alte centre metalifere decît cel transilvănean sau sud-balcanic)⁹.

De asemenea, nu este lipsit de interes să amintim că este posibil ca unele cetăți din sudul Moldovei să fi făcut parte

din acea uniune tribală condusă de *Histrianorum rex*, care, după cum atestă izvoarele (*Justinus Trogus*, IX, 2—3), a opus o deosebită rezistență lui *Ateas*, cel ce a putut pătrunde în Dobrogea și Balcani de-abia după moartea acestuia.

Așadar, nestabilirea grupurilor de sciți în Moldova trebuie să o vedem prin prisma noilor forme de organizare unional tribală a autohtonilor care, în ciuda tuturor tulburărilor și prejudiciilor avute, au putut ține piept acestora, împingîndu-i fie spre sud, fie spre vest sau nord¹⁰. Cu toate acestea nu putem să nu subliniem că, vehiculînd un bogat și variat inventar, de unelte și arme, podoabe și alte obiecte din fier, bronz și aur, pe care sciții le-au răspîndit pînă la mari depărtări, cei ce locuiau în Moldova au căutat să întîrească și altfel de legături și nu este surprinzătoare existența, în cetățile și așezările din sec. V—IV î.e.n. (mai ales), a numeroase piese „scitice”. Astfel, s-au semnalat îndeosebi pumnale din fier, *akinakes*, ca acelea de la **Agapia** (jud. Neamț), **Măcișeni** și **Bicu** (jud. Vaslui), **Comarna** (jud. Iași), **Zăicești** (jud. Botoșani) etc., precum și numeroase vîrfuri de săgeți

⁷ Piese la care ne-am referit au fost găsite într-un vas; cele din aur se păstrează în colecțiile Muzeului de istorie al R. S. România, celelalte la Muzeul din Botoșani; întreg ansamblul va constitui obiectul unui studiu elaborat de către noi.

⁸ Vezi mai sus nota 2; pentru Merești, informațiile provin de la D. Popovici căruia îi mulțumim călduros.

⁹ M. Petrescu-Dimbovița și M. Dinu, în „Dacia”, NS, XVIII, 1975, p. 139—170; deja în 1971 formulasem ipoteza că piesele din tezaurul de la **Băiceni** ar fi aparținut unui șef local cu sediul la **Cotnari**. Analiza aurului din care sînt constituite aceste piese l-au determinat pe A. Hartmann (*Ergebnisse der spektralanalytischen Untersuchung*) să afirme că sînt similare tuturor pieselor descoperite în mormintele scitice din U.R.S.S. Ele erau lucrate în atelierele din zona nord-pontică; aceasta nu înseamnă că fuseseră „comandate” anume pentru un șef traco-get, fiind folosite ca atare.

¹⁰ Este foarte interesantă ipoteza formulată de V. Mihăilescu-Birliba cu prilejul publicării unor pumnale descoperite în zona Neamțului care i-au permis să întrezărească drumul (unul din raiduri), urmat de sciți spre vest (în „Mem. Antq”. III, 1971, p. 441—451). Este însă ciudat faptul că analizînd toate descoperirile din sec. VII—V î.e.n. Al. Vulpe ajunge la concluzia că cetățile din Moldova au fost locuri de refugiu pentru o „populație ce-și duce viața de toate zilele, aiurea” („Mem. Antq”. II, 1970, p. 115—214). Dacă am accepta aceasta, ar însemna că traco-geții de aici erau niște nomazi, fără așezări stabile; ori asemenea populații nu-și fac cetăți cu un sistem defensiv complex ca aceea de la **Cotnari**. Mai amintim, de asemenea, că la **Stîncești** au fost determinate trei nivele de locuire corespunzătoare sfîrșitului sec. VI—IV î.e.n. („Studii și Materiale”, Suceava 1969), în care sînt și locuințe de suprafață, mari, încăpătoare etc.

din bronz, frecvente în inventarul tuturor categoriilor de obiecte geto-dacice (așezări și morminte), din sec. VI—IV î.e.n. De asemenea, trebuie să mai menționăm și piese de harnașament dintre care mai interesante sînt psaliile din os de la **Bărboasa** și **Curteni** (identificate în complexele de locuire ale acestor așezări) sau din inventarul unor morminte. Obiecte de uz casnic apar foarte rar în Moldova, dintre acestea nu putem omite, totuși, cazanul de bronz semnalat la **Dîngenii** (jud. Botoșani), de la finele sec. VI î.e.n. Dacă analizăm piesele scitice, semnalate în diversele descoperiri din Moldova, constatăm o mare frecvență a armelor din fier, mai ales pumnale — Akinakes — cărora li se adaugă virfurile de săgeată din bronz, dar aceasta nu înseamnă că, în diferitele așezări sau cetăți, prelucrarea unor obiecte din fier era total necunoscută. Reamintim astfel că atât la **Curteni**, cît și la **Stîncești** s-au identificat resturi care dovedesc și prelucrarea unor piese în atelierele locale. În relațiile stabilite cu sciții (indiferent de natura lor), cei ce locuiau în Moldova vor fi căutat să obțină îndeosebi anumite tipuri de arme, restul uneltelor din fier — seceri, cuțite și altele necesare îndeletnicirilor lor (agricultură și chiar creșterea vitelor) — prelucrîndu-se în propriile lor ateliere¹¹.

Spre deosebire însă de elementele grecești, adaptate sau transpuse în forme locale, și la care ne vom referi pe scurt în continuare, cele scitice au o valoare exclusiv cantitativă, fără a fi asimilate în patrimoniul geto-dacic (Ne referim la adoptarea și adaptarea lor în forme locale și nu la faptul că ele sînt prezente în ansamblul de descoperiri din această vreme). În mod deosebit trebuie să atragem atenția că aceste elemente nu au supraviețuit peste limitele cronologice de manifestare a „fenomenului scitic” în regiunile carpato-dunărene, știut fiind că ele dispar brusc în sec. III î.e.n. fără a lăsa vreo urmă (deși sporadic și incidental vor mai fi semnalate, mai tîrziu).

Dealtfel, prezența sciților în această parte a spațiului carpato-dunărean este atestată și prin monumentele funerare de tipul marilor tumuli din care cităm în primul rînd pe acela de la **Rîșești—Răbiiia**, jud. Vaslui. Actualmente înalt de 10 m și cu diametrul de 60 m, este înconjurat cu val, caracterul său scitic fiind neîndoiebnic. Firește, nu poate fi vorba aici decît de un mormînt princiar ca și cel cu tumul asemănător, identificat în incinta cetății de la **Moșna** (jud. Iași). Aceste morminte princiare sau ale aristocrației tribale scitice, care au pierit în cursul diferitelor înclăștări cu populația locală, evidențiază că sciții fuseseră nevoiți să-și înmormînteze „șefii” departe de locurile lor de baștină. Analiza diferitelor descoperiri scitice de pe teritoriul Moldovei va trebui luată într-un nou context în care să se țină seama îndeosebi de formele de organizare și dezvoltare economico-socială a comunităților tribale daco-getice pentru a se putea stabili, cu mai multă precizie dacă prezența elementelor denumite în mod curent scitice se datorează și relațiilor stabilite în urma unor „schimburi” obișnuite sau dacă acestea nu sînt rezultatul, consecința firească a raidurilor repetate ale diverselor triburi scitice în zonele carpato-dunărene, în vremea respectivă. Firește, abordînd astfel problema nu înseamnă să excludem că eventual mici grupuri se vor fi stabilit aici; eliminarea însă aproape totală a elementelor de cultură materială scitică pledează în favoarea ipotezei potrivit căreia acest grup iranian se va fi dizolvat integral în marea masă autohtonă daco-getică. De asemenea, nu trebuie să excludem nici participarea, alături de sciți și sub hegemonia lor, în anumite momente, a celor ce locuiau în Moldova, în unele raiduri întreprinse de aceștia spre sud sau vest.

În contextul istoric desfășurat în cursul secolelor V—IV î.e.n. și mai ales ca urmare a dezvoltării economice rapide (fapt dovedit cu prisosință de bogatele resturi de cultură materială semnalate în inventarul așezărilor deschise, al cetăților și al necropolelor corespunzătoare), formele vechi de organizare tribală, unional tribală, cu cetăți ale căror incinte ating 30 ha și cu un sistem defensiv constituit din

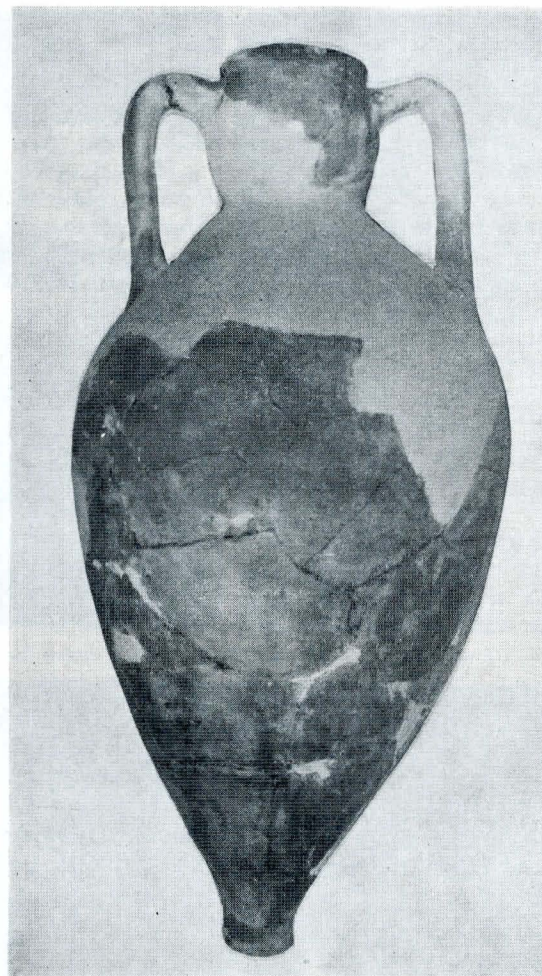


Fig. 8. Stîncești—Botoșani. Amforă de Chios.

val și șanț adiacent, la ridicarea căruia era necesară o forță umană de muncă enormă, devin anacronice. În acest sens, trebuie să subliniem în mod deosebit (deși numeroase date au fost consemnate cu prilejul publicării diferitelor descoperiri), că în toată zona estică a spațiului carpato-dunărean se poate observa lesne trecerea deja la o etapă superioară de dezvoltare economico-socială așa cum ne-o dovedesc relațiile de schimb ce se stabilesc cu coloniile grecești. Prezența amforelor de Chios tocmai la **Stîncești—Botoșani** (fig. 8) și a unor fragmente de amfore cu analogii la tipurile similare de Samos-Lesbos încă de la sfîrșitul secolului VI î.e.n. la **Curteni** subliniază că potențialul economic al comunităților tribale de aici permitea întreținerea relațiilor de schimb, la început firește mai puțin intens, pentru ca la sfîrșitul sec. V și IV î.e.n. ele să fie generalizate și foarte active. Sînt sugestive în acest sens unele descoperiri ca boluri attice, cu firnis, fragmente de Skyphos, Lekythoi, la **Barboși**, **Frumușița**, **Curteni**, **Stîncești** ș.a., precum și amfore de Thasos și Heraclea Pontică datînd din sec. IV î.e.n. ce atestă caracterul uniform și cu aceeași intensitate, pe tot teritoriul Moldovei, al legăturilor și al schimbului cu coloniile grecești și care au avut drept consecință o evoluție egală, unitară a culturii materiale de aici exprimate în primul rînd prin diminuarea tradițiilor hallstattiene în favoarea elementelor la Tène. De un deosebit interes sînt și descoperirile care atestă prelucrarea locală a formelor ceramice grecești, precum și adoptarea unor tipuri de vase lucrate din pastă cenușie, la roată, începînd, mai ales, cu secolul IV î.e.n., deși unele elemente sînt semnalate încă mai devreme. Nu putem, de asemenea, omite că unele prototipuri de vase grecești sînt lucrate și cu mîna, cum este, de exemplu, Kantharos-ul descoperit la **Cotnari**.

Nu este deci surprinzător că în acest nou context, care nu trebuie explicat numai prin relațiile de schimb stabilite cu coloniile grecești, ci și prin însăși dezvoltarea economico-socială a lumii traco-geto-dace din aceste părți ale spațiului carpato-dunărean, încep să fie întemeiate, mai ales de la sfîrșitul sec. IV î.e.n., noi puncte fortificate (în unele cazuri sînt dezvoltate altele mai vechi), situate în apropierea mari-

¹¹ Este foarte probabil că aceste tipuri de arme necesitau o prelucrare deosebită de aceea a uneltelor și a altor piese de fier obișnuite, ori ele nu puteau fi făcute decît de cei ce stăpîneau toată tehnologia prelucrării metalului respectiv.

lor cursuri de apă (Siret, Bistrița, Prut, Trotuș ș.a.), la distanțe aproape egale unele de altele. Noua dispunere a acestor obiective corespundea mai bine unor necesități de ordin economic. Fiind plasate la distanțe egale și polarizând în jurul lor întreaga activitate ele permiteau legături directe și rapide între diferitele comunități tribale și centrele cu care erau întreținute schimburi regulate. Această nouă orientare impunea de la sine o restructurare, o organizare unional tribală pe un teritoriu mai cuprinzător, cu legături strinse între diferitele centre și cu un „șef” care să domine tendințele divergente ale celorlalți conducători ai comunităților tribale. Dealtfel, impactul cu raidurile scitice repetate a dovedit comunităților daco-getice că vechile forme tribale sau unional tribale, cu legături mai puțin strinse între ele, cu centrele lor așezate în anumite zone oarecum mai izolate de marile căi de acces spre Dunăre sau mare, erau anacronice și trebuiau schimbate. Această nouă reorganizare și restructurare, pregătită în cursul sec. IV și parțial sec. III î.e.n., ar fi putut fi împlinită dacă nu ar fi intervenit pătrunderea violentă, la sfârșitul sec. III și îndeosebi în prima jumătate a sec. II î.e.n., a triburilor bastarne. Fără a exagera, trebuie totuși să admitem că s-a produs un impact care a stagnat pentru scurt timp trecerea la o nouă etapă de organizare unional tribală¹².

Cu toate acestea, în mod deosebit trebuie să subliniem că noile obiective fortificate, întemeiate pe lângă cursul marilor riuri sau la curbura Carpaților Răsăriteni, ca: **Brad, Răcățau, Poiana**, precum și întemeierea unor cetăți la **Cindești, Fitionești, Piatra Șoimului** sau **Tisești** chiar dacă în unele din acestea s-a constatat o dezvoltare economică mai puțin intensă, în sec. III—II î.e.n., ele nu au fost părăsite ci dimpotrivă, la sfârșitul sec. II și apoi în sec. I î.e.n., vor cunoaște o dezvoltare maximă. Era de la sine înțeles că în noul context vechile cetăți cu incinte enorme cu val și șanț adiacent, ca cele de la Stîncești sau Arsura, nu și-or mai fi avut rostul. Ele sînt acum înlocuite cu obiective cu incinte mai mici, chiar dacă sistemul defensiv păstrează, într-o primă etapă, trăsăturile tipice hallstattiene (adică val cu șanț adiacent cum este de exemplu la Brad și Răcățau sau poate chiar și la Barboși). În sec. I î.e.n., unele din aceste obiective au cunoscut o dezvoltare maximă și trebuie să subliniem în mod deosebit că de-abia acum vechiul tip de cetate hallstattian este total abandonat pentru a fi înlocuit cu unul din noile tipuri specifice perioadei clasice a culturii geto-dacice.

Astfel, noul tip de cetate de pămînt ne apare de obicei cu o suprafață ce nu depășește 6 000 mp, iar izolarea totală de zona accesibilă din jur este asigurată printr-un șanț lat care atinge la partea superioară 35—70 m și adîncimea de 8—20 m. Tipul în cauză este documentat în zonele extra carpatice ale spațiului carpato-dunărean nu numai în Moldova (Brad-Răcățau, Poiana, Barboși, Fitionești, Cindești ș.a.), ci și în Muntenia, ca de exemplu, la Cîrlomănești, Timosu, Popești, Piscu Crăsani (ca să le cităm pe cele mai cunoscute și unde s-au efectuat cercetări de mare amploare) și chiar în Transilvania ca de exemplu la Pecica¹³.

În afară de tipul amintit, trebuie să subliniem în mod deosebit că în Moldova în această vreme a fost semnalată și cetatea delimitată prin zid de piatră în *opus quadratum* sau un tip asemănător (Bîtea Doamnei, de exemplu), care este specific îndeosebi zonei montane așa cum ne-o dovedesc mai ales cercetările efectuate în Munții Orăștiei. Dacă ținem

¹² Nu este cazul să discutăm aici descoperirile bastarnice din Moldova problema fiind deja analizată sub toate aspectele de R. Vulpe („Materiale” I, 1949, p. 230—340); Idem, în „Dacia” I, 1955, p. 103—119 etc.). Ea a fost reluată de M. Babeș care a efectuat săpături la Borosești, Ghelăești aducînd astfel noi contribuții la cunoașterea sec. III—II î.e.n. din Moldova. Cu toate acestea, aria de dispersiune a triburilor bastarne (vezi în „Mem.Antiq” II, 1970, p. 215—238) cuprinde toată Moldova centrală și de nord chiar în imediata vecinătate a cursurilor de apă, unde se întemeiaseră încă din sec. IV î.e.n. noile obiective fortificate (Brad și Răcățau) sau către sfîrșitul primei jum. a sec. II î.e.n. (Piatra Șoimului Bîtea ș. a.). Credem că este necesară mai multă prudență cînd în întreg teritoriu este „golit” de populația autohtonă atît de numeroasă în perioada anterioară. După părerea noastră atribuirea așezărilor, cu un număr mai mare sau mai mic de fragmente ceramice bastarnice, acestora, trebuie să fie făcută numai după ce se vor fi cercetat cel puțin 2/3 din stațiunile respective și se va fi analizat întregul lor inventar.

¹³ cf. obs. noastre (*Cetăți traco-getice...*).

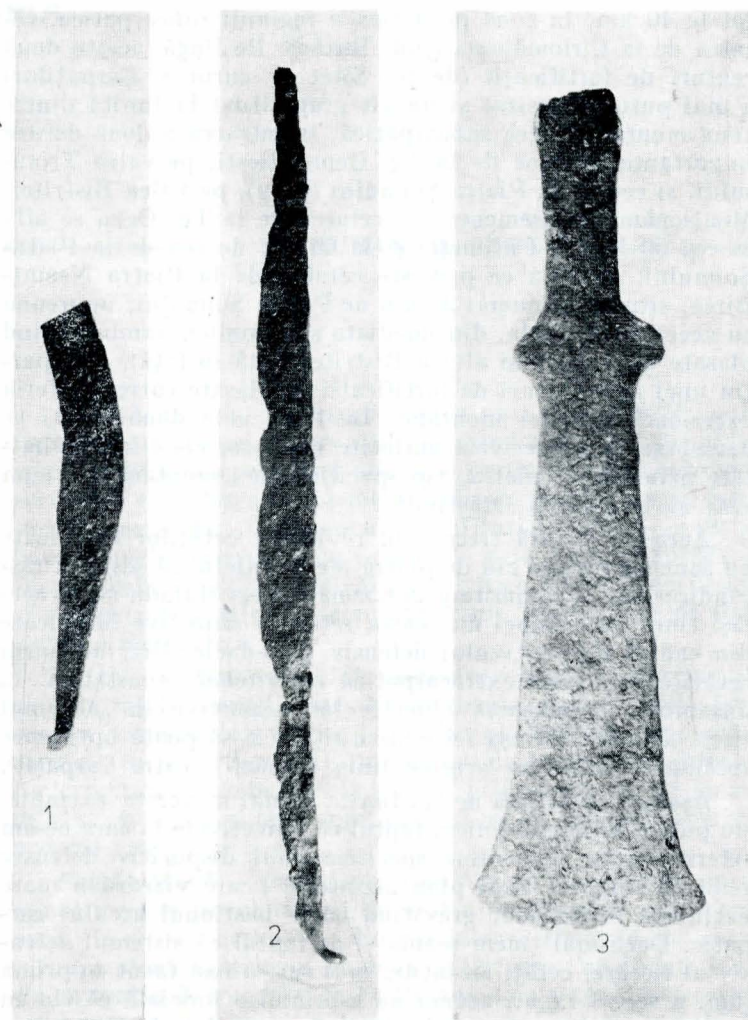


Fig. 9. Colnari—Cătălina. Obiecte din fier (topor, seceră, cuțit) descoperite în locuințe.

seama de caracteristicile acestor obiective cît și de dispersiunea lor teritorială, constatăm că unele din ele puteau constitui în cadrul unei forme de organizare statale mai cuprinzătoare, cum este aceea din timpul lui Burebista, un întreg sistem defensiv. Chiar dacă întemeierea acestor cetăți nu s-a făcut la începutul domniei marelui rege (și am amintit că unele din ele își încep existența mai devreme, continuînd adesea chiar așezări mai vechi), ele puteau fi folosite în cadrul noii organizări politice-administrative a lui Burebista cu un scop bine precizat, după ce el va fi anihilat tendințele divergente ale vechilor conducători ai comunităților tribale așa cum s-a întîmplat în Muntenia.

Cu toate că aceste observații ar apărea ca o încercare de supraestimare a rolului de „strateg” al marelui rege Burebista, totuși, faptul că în sec. I î.e.n. majoritatea obiectivelor din Moldova, enumerate mai sus, cunosc o dezvoltare maximă, sau că tocmai în perioada respectivă s-au făcut amplificări ale sistemului defensiv (adică săparea marilor șanțuri menite să apere aceste cetăți de cei ce cunoșteau ca arme de luptă catapulte sau turnuri de asalt — cum este armata romană —) permite să arătăm necesitatea studierii mai amănunțite a acestui aspect al civilizației geto-dace și nu numai analiza diferitelor elemente ale culturii materiale, ca de exemplu, ceramica, obiectele de podoabă, piesele de import ș.a.

Am ținut să relevăm cu acest prilej că amplasarea în teren și studierea diferitelor obiective ne permit, de asemenea, să formulăm unele ipoteze de lucru interesante asupra cărora va trebui să stăruim mai mult.

Astfel, în zona situată în stînga Siretului se remarcă patru cetăți, care ocupă fiecare mameloane izolate de terasa Siretului prin cîte un șanț enorm. Trei din aceste obiective, Brad, Răcățau, Poiana, se află la distanțe egale între ele — 40 km; de la Poiana la Barboși sînt 80 km (multiplul lui 40). Un al doilea rînd de cetăți fortificate cu șanț se găsește la periferia zonei subcarpatice. Astfel, la 20 km vest de Poiana este cetatea de la Fitionești; la sud-vest de ea, la 40 km, aceea de la Cindești (jud. Vrancea). Mai departe, spre vest,

tot la 40 km, în zona periferică a regiunii subcarpatice, cetatea de la Cîrlomănești (jud. Buzău). Pe lângă aceste două centuri de fortificații (de pe Siret și curbura Carpaților) a mai putut fi sesizat și un alt grup situat la limita dintre zona montană și cea subcarpatică, la intrarea a două defilee importante: cetatea de la Tg. Ocna-Tisești, pe valea Trotușului, și cea de la Piatra Șoimului (Calu), pe valea Bistriței. Menționăm, de asemenea, că cetatea de la Tg. Ocna se află la cca 50 km de Fitionești și la 60 km de cea de la Piatra Șoimului. În ceea ce privește cetatea de la Piatra Neamț-Bîtea, situată la numai 20 km de Piatra Șoimului, împreună cu aceea de la Cozla, din imediata sa apropiere (ambele fiind plasate de o parte și alta a Bistriței, față în față), ele aparțin unei alte centuri de fortificații amplasate către periferia exterioară a zonei montane. Dealtfel, cele două cetăți se deosebesc de obiectivele amintite mai sus, ele fiind delimitate prin zid de piatră, tip specific zonei montane așa cum este și în Munții Orăștiei¹⁴.

Această sumară trecere în revistă a cetăților fortificate cu șanț enorm sau zid de piatră oferă prilejul să sesizăm răspîndirea lor pe anumite grupe zonale, dezvoltându-ne în același timp un crîmpei din vasta rețea de obiective fortificate din cadrul dispozitivului defensiv geto-dacic. Privind harta cetăților din zona extracarpatică răsăriteană, constatăm, în ansamblu, amplasarea obiectivelor respective în „sistemul tablă de șah”, în așa fel constituit încît să poată opri orice înaintare (avînd ca origine linia Dunării), către Carpați¹⁵.

Așadar, chiar dacă ne-am limita numai la aceste exemple, nu putem să nu subliniem faptul că obiectivele la care ne-am referit atestă elementele specifice unui dispozitiv defensiv realizat conform unui plan „strategic” care vizează o mare extindere teritorială, gravitînd către bastionul arcului carpatic. Dacă mai ținem seama și de faptul că sistemul defensiv al fiecărei cetăți amintite, mai sus, a fost făcut în prima jum. a sec. I î.e.n., atunci nu este nici o îndoială că ele au constituit în cadrul statului geto-dac, condus de Burebista, un „fragment” din rețeaua de obiective fortificate anume pentru a bara și împiedica orice pătrundere în zona intracarpatică (avem în vedere aici și cetățile din Muntenia și Oltenia, plasate la aceleași distanțe, egale unele de altele, în tablă de șah și asupra cărora nu ne-am oprit în mod deosebit). Am ținut să subliniem toate aceste date și observații pentru că ele ne relevă noi aspecte nu numai ale civilizației, ci și ale organizării statului lui Burebista, precum și ale planurilor sale de integrare a tuturor neamurilor daco-getice într-un organism unic legat nu numai prin firele unității etnice ci și într-un sistem de organizare convergentă, care să graviteze spre bastionul intracarpatic.

¹⁴ *Idem.*

¹⁵ *Idem.*

Evenimentele survenite după moartea lui Burebista, restrîngerea teritorială a statului geto-dac, au necesitat, firește, adoptarea unor alte sisteme defensive care vor da prioritate obiectivelor din interiorul arcului carpatic, așa cum va fi în timpul lui Decebal. Este semnificativ faptul că după moartea lui Burebista viața în cetățile din Moldova, pe care le-am menționat mai sus, va fi tot atît de prosperă pînă în primele decenii ale sec. I e.n.; în noul context, însă, sistemul lor defensiv, „impus” și amenajat în timpul marelui rege, nu mai are acum nici o importanță. În acest sens, subliniem faptul că la Brad sau Răcățău, la sfîrșitul sec. I î.e.n. și în sec. I e.n. în vechiul șanț sînt amenajate cuptoare, vetre, etc., el devenind un simplu sector al locuirii de pe cetățuie¹⁶.

Nu a fost în intenția noastră să ignorăm unele elemente de cultură materială ca ceramica, unelte, podoabele, armele etc., lucrate în atelierele proprii sau importate, atestînd firește gradul de civilizație și progres al traco-daco-getilor din mileniul I î.e.n. din Moldova; am acordat o atenție deosebită datelor și observațiilor furnizate de cercetările efectuate în ultimele două decenii în cetăți cu un sistem defensiv complex și acela care conduce la constatarea dispersării lor teritoriale, pentru că ele ne dezvoltă noi aspecte ale organizării tribale, unional tribale, precum profunde transformări survenite, în secolul I î.e.n., prin includerea lor în sistemul statal riguros constituit în timpul lui Burebista.

Cercetările efectuate în Moldova întregesc, cu acelea din toate zonele spațiului carpatodunărean, studiul obiectivelor fortificate din mileniul I î.e.n., subliniind semnificația lor. Astfel, constituind o caracteristică a orînduirii bazate pe organizarea tribală, unional tribală, cetatea de tip Hallstattian (cu șanț și val adiacent — cu sau fără armătură de piatră și lemn etc.) a reprezentat, în același timp, centru „politic-administrativ”, reședința șefului de trib și loc de refugiu pentru cei ce locuiau în jurul ei. Mărimea incintei și complexitatea sistemului defensiv erau determinate de numărul populației pe care trebuia să o adăpostească în caz de primejdie; de aici rezultă și marea variabilitate a incintelor, de la cîteva mii de mp, la zeci de ha. Acest tip de cetate hallstattiană, chiar atunci cînd sînt mai multe grupate, reprezintă o expresie a organizării tribale și va fi înlocuit, de-abia tîrziu, în pragul secolului I î.e.n., odată cu trecerea la noile forme, mai organizate, care înlătură compartimentarea teritorială, așa cum va fi în vremea lui Burebista. Așadar, confruntarea tipului de cetate specific epocii Burebista-Decebal (cetate cu incintă foarte limitată, cu zid sau cu șanț enorm), cu vechiul tip hallstattian implică în esență confruntarea a două etape istorice deosebite: cea a formelor de organizare statală în comparație cu etapa precedentă bazată pe organizare tribală, caracteristică orînduirii gentilice.

¹⁶ Vezi mai sus la nota 1 (cu referire la obiectivele respective).

ABSTRACT

The Geto-Dacian state having come into being reached its climax under one of the greatest kings of Thracia, Burebista, who accomplished the political unity of the state, adding it to the ethnical one. That event should be regarded as the beginning of a new historical stage in the development of the Geto-Dacian tribes. Thus, as it is well known, during the first half of the 1st millennium B. C., there were to be found a number of small tribal unions, having their own centres (the leaders' residences). Without diminishing the results of other researches, — having been carried out for other purposes —, we must emphasize that, concerning the fortified citadels, we have got most interesting details on the building methods of the defence system. We should also point out that such a type of construction appeared simultaneously with the

formation of the Hallstatt cultures, corresponding with the appearance of the Thracian ethnoses within the Carpathian-Danubian region. The fortified settlements we know at present on the Moldavian territory are to be found in such parts that are protected by nature itself, being hardly accessible; they are also characterized by a surface between 10 and 20 hectares of width and by the shape of an irregular polygon. The elements delimiting the fortress comprise a kind of wave and a ditch, as well as a few slopes, which are rather steep in some places. The structure of the wave is either simple or somewhat complex. The wall was not utilized as an independent element of fortification, but it was at times one of the elements constituting the foundation of the wave.

That type of Hallstatt fortress was still immutable in point of typology, until the beginning of the 2nd century B.C., when other citadels were built, corresponding to the new historical stage, i.d. great tribal unions and then the Geto-Dacian state.

The appearance of the citadels fortified by a deep ditch and by a wall is not a phenomenon typical to Moldavia; it characterizes the Carpathian-Danubian region as a whole in the new historical context. The fortified settlements of such a type, that is considerably different from the Hallstatt one, were founded not to become some centres or seats meant to small local leaders, but administrative centres of great tribal unions and then of a state being conducted by such a unique leader as Burebista and Decebalus were.